

Karierna orientacija

Mnenje mladih v Sloveniji o šoli na začetku srednješolskega izobraževanja

MOJCA ŠTRAUS, Pedagoški inštitut
mojca.straus@pei.si

● **Povzetek:** V raziskavi PISA se ob podatkih o dosežkih dijakin in dijakov na področjih bralne, matematične in naravoslovne pismenosti zbirajo tudi t. i. spremljajoči podatki o okoliščinah, v katerih se dijaki in dijakinje učijo, o njihovih navadah, mnenjih in stališčih. Nekatere od teh podatkov lahko razumemo tudi kot nekognitivne rezultate vzgojno-izobraževalnega procesa in se z njimi orientiramo pri svetovanju učenkam in učencem glede njihovega nadaljnega izobraževanja ter poklicne oziroma karierne orientacije. V prispevku predstavljamo podatke iz zadnje raziskave PISA 2012, ki nakazujejo mnenja mladih v Sloveniji ob vstopu v srednješolsko izobraževanje o možnostih za njihov uspeh v šoli, odnosih profesorjev do njih ter občutku pripadnosti šoli. Kljub splošno pozitivni izraženi naravnosti slovenskih dijakin in dijakov do šole, se med izobraževalnimi programi in med spoloma kažejo določene razlike, s čemer osvetljujemo področja nekognitivnih vzgojno-izobraževalnih rezultatov, na katerih bi bilo mogoče iskati nove korake v izboljševanju šolskega svetovnega dela.

Ključne besede: raziskava PISA, vzgoja in izobraževanje, nekognitivni rezultati.

Opinions of Young People in Slovenia about School When Starting Secondary School

● **Abstract:** The PISA (Programme for International Student Assessment) research study collects data on the attainment of secondary school students in reading, mathematical and natural science literacy, and the so-called accompanying data on the circumstances under which the students are learning, and on their habits, opinions and attitudes. Some of these data can be viewed as noncognitive results of the educational process and can be used as guidance when counselling students on their further education and their vocational or career orientation. The paper presents data from the latest PISA 2012 research study, which indicate the opinions of young people in Slovenia when entering secondary school education about the chances of their success in school, about the attitudes of the professors towards them, and about the sense of affiliation with the school. Despite the generally positive attitude of Slovenian secondary school students towards school, certain differences have been revealed among educational programmes and between genders, which highlights the areas of noncognitive educational results that might provide new steps towards improving school counselling work.

Key words: PISA research study, education, noncognitive results.

Uvod

Mednarodna raziskava PISA se je v zadnjem desetletju uveljavila za primerjave med državami glede pripravljenosti njihovih mladih približno ob koncu njihovega obveznega izobraževanja na življenje v odraslosti (OECD, 2012). Seveda od učenk in učencev, ki so pravkar končali obvezno izobraževanje, ne moremo pričakovati, da so se naučili že vse, kar bodo kot odrasli potrebovali, smiselno pa je od njih pričakovati temeljno znanje in spretnosti, da bodo lahko nadaljevali učenje in naučeno uporabili tudi v okoliščinah zunaj konteksta šolskega kurikulumu (npr. OECD, 2012; Rychen, 2004). Vzgojno-izobraževalni sistem pri tem še vedno ostaja primarni mehanizem, v katerem z zastavljanjem ciljev, standardov znanja in uporabo ustreznih pristopov k poučevanju in svetovanju poskušamo izboljševati ravni znanja in spretnosti mladih.

Vzgojno-izobraževalne cilje oziroma rezultate lahko razumemo na več različnih načinov; ob tem, da stremimo k ustreznim ravni spretnosti in znanja, je pri učencih pomembno oblikovati tudi druge značilnosti: od učnih navad, motivacije, odnosa, moralnih in etičnih principov do razvoja celostne osebnosti (npr. Gogala, 1966; Strmčnik, 2001). V zadnjem desetletju se pojavlja razumevanje vzgojno-izobraževalnih rezultatov kot koncepta, ki naj bi poleg znanja vključeval tudi druge prej omenjene dimenzije kot sestavne dele, zato te rezultate pogosto poimenujemo s pojmom kompetence (npr. Medveš, 2004; Rychen, 2004).

Učenci in učenke si razmišljanje o svoji prihodnosti in karierno orientacijo težko izoblikujejo sami brez

ustrezne pomoči staršev in šolskega okolja. Domače in šolsko okolje sta pomembna, ker si v njih učenke in učenci oblikujejo zaznave o lastni uspešnosti na različnih področjih ter na podlagi tega razvijajo motivacijo in odločitve o nadaljnjem življenju in delu (Ajzen, 1991, povzeto po OECD, 2012). Za svetovanje kot podporo pri opolnomočenju mladih na njihovi nadaljnji poti so tako pomembne tudi nekognitivne dimenzije vzgojno-izobraževalnih rezultatov. Primere teh rezultatov najdemo tudi v raziskavi PISA, ki omogoča celosten pregled stanja za celotno Slovenijo po različnih srednješolskih izobraževalnih programih in po spolu. V prispevku se bomo posvetili mnenjem, ki so jih mladi na začetku svojega srednješolskega izobraževanja v raziskavi izrazili o svojem učenju ter njihovem počutju v šoli.

Opis podatkov in analiz

V prispevku bomo uporabili podatke iz zadnje mednarodne raziskave PISA iz leta 2012. Vprašalniki v raziskavi PISA so sestavljeni v skladu z vnaprej pripravljenimi izhodišči (OECD, 2012). Mnenja o šoli in počutju v njej so bila pridobljena tako, da so dijaki in dijakinje izrazili svoje (ne)strinjanje z vnaprej pripravljenimi izjavami o možnostih za uspeh v šoli, o odnosu profesorjev do njih ter o občutku pripadnosti šoli. Posamezne izjave so predstavljene v razdelku z rezultati.¹ Ker je slovensko srednješolsko izobraževanje organizirano v različne izobraževalne programe, bomo analize izvedli ločeno po teh programih: za gimnazijske programe, za program strokovno-tehniškega srednjega izobraževanja (oznaka STSI) in za programe srednjega poklicnega

¹ Zaradi jasnejše predstavitve rezultatov je vrstni red izjav v rezultatih drugačen od vrstnega reda v vprašalnikih za dijakinje in dijake. Vprašalniki so dostopni na <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=18>.

izobraževanja (oznaka SPI).² V raziskavi PISA 2012 je sodelovalo 928 dijakov in 1303 dijakin (skupaj 2231) gimnazijskih programov, 1381 dijakov in 1143 dijakin (skupaj 2524) programov STSI ter 1205 dijakov in 480 dijakin (skupaj 1685) programov SPI.³ Za analizo⁴ odgovorov na izbrana vprašanja iz vprašalnika PISA 2012 za dijakinje in dijake smo izračunali odstotke odgovarjajočih, ki so se s postavkami strinjali,⁵ po izobraževalnih programih in po spolu.

Mnenja mladih v Sloveniji o šoli

Mnenje mladih o šoli in njihovo počutje v njej sta pomembna podlaga njihove uspešnosti. Kot prve predstavljamo odgovore mladih v prvih letnikih slovenskih srednjih šol o svojih pogledih na možnosti njihovega uspeha v šoli. V raziskavi PISA so bili podatki o tem zbrani preko (ne) strinjanja dijakin in dijakov z izjavami, da če se bodo sami dovolj trudili, bodo uspešni, in da je uspeh odvisen od njih, po drugi strani pa, da so neuspešni kljub temu, da se učijo, da imajo preveč drugih težav, da bi se posvečali šolskemu delu, in da bi bilo bolje, če bi imeli druge profesorje. Stopnje strinjanja s temi izjavami predstavljamo v preglednici 1.

Skoraj vsi dijaki in dijakinje izražajo mnenje, da bodo s trudom lahko dosegli uspeh v šoli. Splošno gledano gimnazijci izražajo največ pozitivnega pogleda na svoje možnosti za uspeh v šoli v smislu, da menijo, da je

uspeh odvisen od njih, in vidijo manj ovir v družinskih obveznostih in drugih težavah ter samih profesorjih. Vendar pa nekateri gimnazijci tudi v tem vidijo ovire za svoj uspeh. V gimnazijah tako 12 odstotkov dijakin in 16 odstotkov dijakov meni, da jim gre v šoli slabo, ne glede na to, ali se učijo za preizkuse. Približno tretjina zaradi družinskih obveznosti in drugih težav ne more veliko časa nameniti šolskemu delu, približno 40 odstotkov pa jih meni, da bi se v šoli bolj potrudili, če bi imeli druge profesorje.

V programih STSI mnenje, da obstajajo zunanje ovire za njihov uspeh v šoli, izraža še nekoliko več dijakin in dijakov. Razlika med gimnazijskimi programi in programi STSI se pokaže še posebno pri odgovorih dijakov, predvsem pri izjavi, da jim gre v šoli slabo, ne glede na to, ali se učijo za preizkuse, in pri izjavi, da bi se bolj

Splošno gledano gimnazijci izražajo največ pozitivnega pogleda na svoje možnosti za uspeh v šoli v smislu, da menijo, da je uspeh odvisen od njih, in vidijo manj ovir v družinskih obveznostih in drugih težavah ter samih profesorjih.

potrudili, če bi imeli drugačne profesorje. S prvo izjavo se strinja več kot četrtina dijakov v programih STSI (27 odstotkov; za dijakinje je podatek 17 odstotkov), z drugo pa kar polovica teh dijakov (51 odstotkov; za dijakinje je podatek 43 odstotkov).

Še več zaznavanja tovrstnih ovir za svoj uspeh v šoli pa izražajo dijaki in dijakinje v programih SPI. Tudi v teh >

- Po mednarodnih standardih v raziskavi PISA sodelujejo petnajstletni udeleženci in udeleženke v izobraževanju (OECD, 2014). V Sloveniji večina petnajstletnikov obiskuje srednješolske programe, ki se med seboj razlikujejo po temeljnih značilnostih in ciljih izobraževanja, zato je bil slovenski vzorec za raziskavo zasnovan tako, da so reprezentativno zastopani dijaki in dijakinje po teh izobraževalnih programih. V tem prispevku smo uporabili razširjene podatke PISA 2012 za Slovenijo, ki so reprezentativni za vse dijakinje in dijake prvega letnika srednjih šol, kar je bilo doseženo tako, da je bil vzorcu petnajstletnikov priključen dodatni vzorec dijakin in dijakov prvega letnika, ki med izvajanjem raziskave niso bili stari petnajst let. Diakinje in dijaki v programih nižjega poklicnega izobraževanja sicer sodelujejo v raziskavi PISA, vendar zaradi skrajšanega časa sodelovanja v raziskavi ne odgovarjajo na celoten vprašalnik, zato v analize v tem prispevku niso vključeni.
- V raziskavi PISA 2012 so bile uporabljene tri (prekrivajoče se) različice vprašalnika za dijake in dijakinje, zato sta na posamezno vprašanje odgovarjali po približno dve tretjini sodelujočih dijakin in dijakov iz vsakega programa.
- Za analize smo uporabili statistični paket SPSS 23.0 z dodatno uporabo aplikacije IDB Analyzer (IEA, 2016), kar je omogočalo izračun statističnih parametrov in njihovih populacijskih ocen s standardnimi napakami z uporabo ustreznih vzorčnih uteži in vseh petih ocen dosežka v zbirki podatkov PISA 2012. V interesu berljivosti v poglavju ne predstavljamo statističnih značilnosti, jih je pa mogoče pri izbrani stopnji tveganja ugotavljati z uporabo standardnih napak, ki so navedene v rezultatih.
- Pri vseh izjavah so dijaki in dijakinje za svoj odgovor izbirali med štirimi možnostmi: *Popolnoma se strinjam*, *Strinjam se*, *Ne strinjam se* in *Sploh se ne strinjam*. Za analizo v prispevku smo prvi dve postavki združili v *Strinjam se* in zadnji dve postavki v *Ne strinjam se*, kar pomeni, da odstotki dijakov in dijakin, ki jih v predstavitev rezultatov navajamo, da se strinjajo s posamezno izjavo, združujejo odstotke tistih, ki so v izvirnem vprašalniku izbrali prvi odgovor, z odstotki tistih, ki so izbrali drugega.

Preglednica 1: Odstotki dijakinj in dijakov prvih letnikov srednješolskih izobraževalnih programov, ki se strinjajo z izjavami o možnostih uspeha v šoli

		Gimnazija	STSI	SPI
Če se bom dovolj trudil/-a, bom v šoli uspešen/-na.	Dijakinje	98 ^(0,5)	99 ^(0,4)	96 ^(1,2)
	Dijaki	96 ^(0,7)	97 ^(0,7)	93 ^(1,1)
Od mene je odvisno, ali mi gre v šoli dobro ali slabo.	Dijakinje	94 ^(0,9)	96 ^(0,7)	96 ^(1,1)
	Dijaki	92 ^(1,1)	93 ^(0,9)	87 ^(1,5)
Če bi želel/-a, bi se v šoli dobro izkazal/-a.	Dijakinje	90 ^(1,2)	88 ^(1,3)	87 ^(2,2)
	Dijaki	89 ^(1,5)	87 ^(1,2)	81 ^(1,7)
V šoli mi gre slabo, ne glede na to, ali se učim za preizkuse.	Dijakinje	12 ^(1,4)	17 ^(1,6)	26 ^(3,3)
	Dijaki	16 ^(1,5)	27 ^(1,8)	40 ^(2,4)
Zaradi družinskih obveznosti in drugih težav ne morem veliko časa nameniti šolskemu delu.	Dijakinje	27 ^(1,9)	32 ^(1,9)	43 ^(4,2)
	Dijaki	33 ^(2,8)	40 ^(2,2)	47 ^(2,1)
Če bi imel/-a drugačne profesorje/-ice, bi se v šoli bolj potrudil/-a.	Dijakinje	38 ^(2,1)	43 ^(1,7)	42 ^(3,4)
	Dijaki	42 ^(2,1)	51 ^(2,1)	55 ^(1,9)

Opomba: V oklepajih so standardne napake ocen odstotkov.
Vir: PISA 2012

programih mnenje, da jim uspeh v šoli preprečujejo navedene ovire, izraža več dijakov kot dijakinj. Tako se na primer več kot polovica (55 odstotkov) dijakov v programih SPI strinja z izjavo, da bi se v šoli bolj potrudili, če bi imel drugačne profesorje, 40 odstotkov pa se jih strinja z izjavo, da jim gre v šoli slabo, ne glede na to, ali se učijo za preizkuse. S temi izjavami se strinja precej manj dijakinj v teh programih (42 odstotkov dijakinj se strinja, da bi se bolj potrudile, če bi imele druge profesorje, in 26 odstotkov se jih strinja, da jim gre v šoli kljub učenju slabo).

Iz same izjave, da če bi imeli drugačne profesorje, bi se v šoli bolj potrudili, ne moremo sklepati, kaj v zvezi

jih zanima njihovo počutje. Mednarodno primerjalno so ti rezultati za Slovenijo med najnižjimi od sodelujočih držav v raziskavi PISA 2012 (OECD, 2013). Pri tem slovenski dijaki in dijakinje od drugih držav odstopajo predvsem pri izjavi, da večino profesorjev zanima, ali se dobro počutijo. V preglednici 2 predstavljamo odgovore za ta sklop izjav po posameznih izobraževalnih programih.

Za vse izjave v preglednici 2 sicer velja, da se z njo strinja večina dijakinj in dijakov posameznih programov. Da se dobro razumejo s profesorji, izraža najmanj tri četrtine dijakinj in dijakov po teh skupinah, da jih obravnavajo pravično, pa zaznava nekoliko več gimnazijcev in še najmanj to zaznava dijak v programih SPI. Da so slišani in od profesorjev dobijo pomoč, se strinja od dve tretjini do tri četrtine dijakinj in dijakov. Najmanj pozitivnih odgovorov je pri izjavi, da ve-

Dijaki in dijakinje ovire za svoj uspeh in dobro počutje v šoli vidijo (tudi ali predvsem) v pristopih profesorjev do njih.

s profesorji bi dijaki želeli, da se spremeni. Lahko pa v podatkih PISA 2012 pogledamo morebitno povezanost z naslednjim sklopom izjav, ki naslavlja zaznave dijakinj in dijakov o odnosu profesorjev do njih. Odgovori so bili zbrani kot (ne)strinjanje z izjavami, da se dijaki in dijakinje dobro razumejo z večino profesorjev, da jih profesorji obravnavajo pravično, jim ponudijo pomoč, če jo potrebujejo, jih pozorno poslušajo ter

čino profesorjev zanima, ali se dijaki dobro počutijo. Zanimivo je, da se s to izjavo najmanj strinjajo dijakinje gimnazijskih programov, najbolj pa dijakinje in tudi dijaki v programih SPI. Primer te izjave je zato nekoliko poseben. Medtem ko so rezultati pri drugih izjavah med programi približno podobni ali pa so višji v gimnazijskih programih ter nižji v programih STSI in SPI, je pri tej izjavi obratno; največ pozitivnih odgo-

Preglednica 2: Odstotki dijakinij in dijakov prvih letnikov srednješolskih izobraževalnih programov, ki se strinjajo z izjavami o odnosu profesorjev do njih

		Gimnazija	STSI	SPI
Dijaki/-inje se dobro razumejo z večino profesorjev/-ic.	Dijakinje	82 (1,6)	82 (1,5)	76 (3,0)
	Dijaki	84 (1,9)	80 (1,6)	79 (1,9)
Večina profesorjev/-ic me obravnava pravično.	Dijakinje	81 (1,8)	77 (1,7)	75 (2,9)
	Dijaki	80 (1,7)	75 (1,6)	70 (2,1)
Če potrebujem dodatno pomoč, mi jo moji profesorji/-ice ponudijo.	Dijakinje	75 (1,7)	71 (2,0)	77 (2,8)
	Dijaki	76 (2,0)	73 (1,8)	73 (1,8)
Večina mojih profesorjev/-ic pozorno posluša, kaj jim hočem povedati.	Dijakinje	71 (1,7)	68 (2,2)	73 (3,0)
	Dijaki	76 (2,1)	66 (1,8)	68 (2,1)
Večina profesorjev zanima, ali se dijaki/-inje dobro počutijo.	Dijakinje	53 (1,8)	56 (2,0)	68 (3,3)
	Dijaki	60 (2,4)	59 (1,9)	66 (2,2)

Opomba: V oklepajih so standardne napake ocen odstotkov.
Vir: PISA 2012

rov je v programih SPI in najmanj v gimnazijah. Zanimivo je tudi, da se pri tej izjavi pokaže največja razlika v odgovorih med spoloma (7 odstotnih točk v gimnazijah). Če to izjavo povežemo z izjavo iz preglednice 1, da bi se bolj potrudili, če bi imeli drugačne profesorje, lahko razumemo, da dijaki in dijakinje ovire za svoj uspeh in dobro počutje v šoli vidijo (tudi ali predvsem) v pristopih profesorjev do njih.

V zadnjem delu pogledjmo še tretji sklop podatkov, ki naslavlja občutek dijakinij in dijakov o pripadnosti njihovi šoli. Podatki so bili zbrani preko (ne)strinjanja z izjavami o tem, da se v šoli počutijo povezani s prijatelji in so s šolo zadovoljni ali pa se počutijo odrinjeni in osamljeni. Rezultate predstavljamo v preglednici 3. Velika večina dijakinij in dijakov je odgovorila, da v šoli z lahkoto sklepajo prijateljstva, čutijo pripadnost do šole, jih imajo drugi dijaki radi in so v šoli srečni ter na splošno zadovoljni s svojo šolo. Pozitivno se je na te izjave odzvalo najmanj po tri četrtine dijakinij in dijakov v gimnazijah ter programih STSI. Tudi dijaki in dijakinje v programih SPI so odgovorili večinoma pozitivno, pri tem je najnižji odstotek strinjanja dijakov v programih SPI pri izjavi, da so v šoli srečni (68 odstotkov). Pri tej izjavi je v odgovorih najvišja razlika med spoloma; dijakinje v programih SPI bolj izražajo, da so v šoli srečne (83 odstotkov), v drugih programih pa so odgovori bolj pozitivni in so obenem med spoloma manjše razlike.

V spodnjem delu preglednice so izjave, ki naslavlja slabo počutje v šoli, ko se dijak ali dijakinja počuti od-

več, izločenega ali osamljenega. S temi izjavami se je v gimnazijah strinjalo manj kot desetina tako dijakov kot dijakinij, pa tudi manj kot desetina dijakinij v programih STSI. Med dijaki v programih STSI jih je strinjanje izrazilo od 11 do 15 odstotkov. Da predvsem dijaki v programih SPI v šoli niso srečni, potrjuje tudi stopnja njihovega strinjanja, da se v šoli počutijo čudno in odveč, izločeni in osamljeni. V programih SPI je teh odgovorov največ, pri dijakinjah od 11 do 14 odstotkov (gledano po izjavah), pri dijakih pa kar od 19 do 26 odstotkov. Kar četrtina dijakov v programih SPI torej izrecno izraža slabo počutje v svoji šoli. Zdi se, da se šibkejši dijaki, ki praviloma obiskujejo programe SPI, izrazito manj dobro počutijo v svojih šolah kot dijakinje v programih SPI in tudi dijaki in dijakinje v drugih programih.

Vendar po drugi strani najvišji odstotek prav dijakov v programih SPI izraža strinjanje z izjavo, da je v šoli vse idealno (58 odstotkov), medtem ko dijaki in dijakinje v gimnazijah in programih STSI tega izražajo precej manj. Za to (vsaj navidezno) protislovje bi bilo treba poiskati dodatne odgovore, pri čemer pomembno vlogo igra tudi šolsko svetovalno delo.

Povzetek in razprava

Kako dijaki in dijakinje razmišljajo o sebi in čutijo, je pomemben napovednik njihovega odločanja in delovanja pri soočanju z različnimi okoliščinami (Bandura, 1977, povzeto po OECD, 2012). V prispevku smo z uporabo podatkov zadnje raziskave PISA iz leta 2012 >

Preglednica 3: Odstotki dijakinj in dijakov prvih letnikov srednješolskih izobraževalnih programov, ki se strinjajo z izjavami o svojem občutku pripadnosti šoli

		Gimnazija	STSI	SPI
V šoli z lahkoto sklepam prijateljstva.	Dijakinje	92 (1,0)	91 (1,1)	88 (2,6)
	Dijaki	93 (1,0)	92 (1,0)	86 (1,7)
Čutim pripadnost do te šole.	Dijakinje	88 (1,3)	85 (1,7)	77 (2,9)
	Dijaki	84 (1,7)	82 (1,3)	72 (1,6)
Zdi se mi, da me imajo drugi dijaki/-inje radi.	Dijakinje	92 (1,2)	87 (1,4)	88 (2,1)
	Dijaki	91 (1,3)	87 (1,3)	78 (1,6)
Zadovoljen/-na sem s svojo šolo.	Dijakinje	88 (1,4)	87 (1,3)	83 (2,7)
	Dijaki	87 (1,5)	81 (1,5)	77 (1,8)
V šoli sem srečen/-na.	Dijakinje	82 (1,6)	80 (1,6)	83 (2,3)
	Dijaki	78 (1,8)	75 (1,6)	68 (1,8)
V moji šoli je vse idealno.	Dijakinje	35 (1,7)	43 (2,0)	54 (3,6)
	Dijaki	41 (2,4)	47 (1,9)	58 (1,9)
V svoji šoli se počutim čudno in odveč.	Dijakinje	6 (1,0)	8 (1,2)	14 (2,2)
	Dijaki	8 (1,3)	13 (1,1)	26 (1,5)
Počutim se izločenega (ali izobčenega).	Dijakinje	5 (1,0)	6 (0,9)	14 (2,1)
	Dijaki	8 (1,1)	15 (1,2)	26 (1,4)
V šoli sem osamljen/-a.	Dijakinje	4 (0,8)	6 (0,8)	11 (1,9)
	Dijaki	6 (1,1)	11 (1,2)	19 (1,6)

Opomba: V oklepajih so standardne napake ocen odstotkov.
Vir: PISA 2012

ugotavljali, kako mladi v Sloveniji, ki so pravkar vstopili v srednješolsko izobraževanje, gledajo na možnosti za svoj uspeh v šoli, zaznavajo odnose profesorjev do njih in čutijo pripadnost šoli. Pomen teh konceptov je ne le v tem, da predstavljajo podlago za uspeh na področjih, ki se v šoli ocenjujejo, ampak tudi kot pomemben del vzgojno-izobraževalnih ciljev samih po sebi.

Kot glavno ugotovitev te analize lahko predstavimo, da večina dijakinj in dijakov izraža pozitivne poglede na možnosti za svoj uspeh v šoli, pozitivne zaznave o odnosu profesorjev do njih in občutke pripadnosti svoji šoli. Največjo stopnjo pozitivnih odgovorov so navajali dijaki in dijakinje v gimnazijah, nekoliko manj v programih SPI, najmanj strinjanja s predlaganimi izjavami pa izražajo dijaki in dijakinje v programih SPI. Ob tem dijakinje v teh programih izražajo precej bolj pozitivne odgovore v primerjavi z dijaki; razlike v odgovorih so med spoloma največje v programih SPI. Ob tem se od-

pira morda pomembno vprašanje o izvoru teh razlik, ki bi lahko izhajale tudi iz same zasnove srednješolskih izobraževalnih programov v Sloveniji.

Kljub temu da večina dijakinj in dijakov izraža pozitivno mnenje o šoli, primerjave z drugimi državami v raziskavi PISA 2012 kažejo, da so odgovori v Sloveniji relativno nizki; občutek pripadnosti šoli je približno v povprečju OECD, zaznava odnosa profesorjev pa med najnižjimi (OECD, 2013XX). Pojasnila za to razmeroma nizko raven pozitivnega odnosa do šole in zaznave počutja v njej med slovenskimi petnajstletniki se kažejo tudi v ugotovitvah regijskih posvetov projekta Career (Štremfel idr., 2015). Po mnenju sodelujočih svetovalnih delavcev slovenskih osnovnih in srednjih šol nekognitivnim vsebinam v slovenski šoli ni namenjene dovolj pozornosti, predvsem zaradi pomanjkanja časa ter storilnostne naravnosti slovenske šole, ki pogosto zanemara čustveni in socialni razvoj otrok.

Udeleženci posvetov so menili tudi, da je dodatna ovira sistemska neurejenost vključevanja sicer pomembnih vsebin osebnostnega in socialnega razvoja učenk in učencev, ki bi morale biti razporejene po celotni vertikalni vzgoji in izobraževanja ter navezane na vseživljenjsko karierno orientacijo. Poudarjeno je bilo, da sta vseživljenjska orientacija in njihova vloga pri njenem razvijanju med učitelji pogosto razumljeni preozko. Vloga (vseh) učiteljev je ključna, saj bi ti morali nekognitivne vsebine in še posebno vsebine za podporo vseživljenjski karierni orientaciji vključevati v poučevanje predmeta. Vloga svetovalnih delavcev pri tem pa bi bila postaviti okvir skupnega delovanja vseh učiteljev (prav tam).

Analiza v tem prispevku je seveda omejena zaradi obravnave le nekaj kazalnikov iz raziskave, ki vklju-

čuje le del populacije šolajočih se otrok in mladostnikov. Tako smo lahko predstavili le delno sliko o stanju in nujnem povečanju prizadevanja za opolnomočenje učenk in učencev na njihovi nadaljnji izobraževalni in karierni poti. Za nadaljnje raziskovanje bi bilo

Vloga (vseh) učiteljev je ključna, saj bi ti morali nekognitivne vsebine in še posebno vsebine za podporo vseživljenjski karierni orientaciji vključevati v poučevanje predmeta. Vloga svetovalnih delavcev pri tem pa bi bila postaviti okvir skupnega delovanja vseh učiteljev.

pomembno raziskati še druge dejavnike in njihovo medsebojno povezanost kot tudi povezanost s kognitivnimi dosežki, dodatno pa bi okvir določale mednarodne primerjave, še posebej z državami, po katerih se želimo zgledovati pri oblikovanju smernic šolskega svetovalnega dela. <

Literatura in viri

1. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, str. 179-211.
2. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice Hall.
3. Gogala, S. (1996). *Obča metodika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
4. Medveš, Z. (2004). Kompetence - razmislek o razvoju koncepta splošne izobrazbe. V *Zbornik prispevkov mednarodnega posveta o splošni izobrazbi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 9-14.
5. Rychen, D. S. (2004). Key competencies for all: an overarching conceptual frame of reference. V D. S. Rychen in A. Tiana (ur.). *Developing key competencies in education: Some lessons from international and national experience*. Pariz: UNESCO, str. 5-34.
6. Strmčnik, F. (2001). *Didaktika. Osrednje didaktične teme*. Razprave Filozofske fakultete. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
7. Štremfel, U., Bezić, T., Bijuklič, I., Gril, A., Kelava, P., Klemenčič, P., Lovšin, M., Mlekuž, A., Rupar, B., Rutar Leban, T., in Vršnik Perše, T. (2015). *Poročilo o ključnih ugotovitvah razprav »Karierna orientacija kot integralni del osebnostnega in socialnega razvoja učencev in letnega delovnega načrta šole« na študijskih skupinah za svetovalne delavce osnovnih šol. Interno gradivo projekta CAREER*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
8. -. (1996). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
9. -. (2016). *IDB Analyzer*. IEA. Dostopno na <http://www.iea.nl/data.html> (28. 2. 2016).
10. -. (2000). *Measuring Student Knowledge and Skills: The PISA 2000 Assessment of Reading, Mathematical and Scientific Literacy*. Pariz: OECD Publishing.
11. -. (2012). *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework. Mathematics, reading, science, problems solving and financial literacy*. Pariz: OECD Publishing.
12. -. (2013). *PISA 2012 Results: Ready to learn: Student's engagement, drive and self-beliefs. Volume III*. Pariz: OECD.
13. -. (2014). *PISA 2012 Technical Report*. Paris: OECD Publishing.